

Magyar film

1984

Véget ért ismét egy naptári esztendő, a Yerma december 20-i országos bemutatóját követően már nem került új magyar film a mozik vásznára. Elkezdődik a filmek mérlegre vetelének ideje. A magyar filmkritikusok január 9-én döntenek díjak odaítéléséről, egy hónap múlva meg a XVII. magyar játékfilmszemle teszi majd mérlegre az addig elkészült — a közönségnek még be nem mutatottakkal együtt — esztendő termést. Így hát a mérlegelő nem egyazon mezőnyből merítenek. Lapunkban most azokról a filmekről szólnak, illetve azok figyelembevételével készítettünk gyorsmérleget, amelyeket 1984-ben, a naptári évben be is mutattak, tehát az olvasó láthatott is a mozikban.

A most zárult esztendő számszerűleg igen gazdag volt új filmek bemutatott tekintetben. Nem kevesebb mint harmincegy egész műsort betöltő magyar alkotást vetítettek a premiermozik, ezek közül hét volt dokumentumfilm, a többi játékfilm, illetve annak eszközeivel, igényével készült mű. Sajátos esztendő volt filmek szempontjából 1984. Míg az év elején, elsősorban a februári játékfilmszemlén bizonyos fajta bizakodás kerekedett felül a részvevőkben és néhány új film ismeretében a magyar film útjának felívelésében reménykedhettünk, az év második felének bemutatott új alkotásait nem támasztották alá, illetve ismét több olyan film került vászonra, amely inkább kétkedésünket erősítette.

Nézzük először számszerűleg, mit is látnak. A hét dokumentumfilmet most külön kell választanunk, maradjunk a játékfilmeknél. A huszonegyből mai témájú kilenc, az ötvenes években játszódó kettő, közvetlenül a felszabadulás után egy, a két világháború között egy, tavolabbi múltban öt, mai show-film egy. Korhoz nem kötődő irodalmi adaptáció kettő, mesefilm egy és animációs kettő. Mint látható, az ötvenes évekkel való foglalkozás a minimálisra szorítkozott, de az a két film, amely ebbe a kategóriába tartozik viszont az év java terméséből való: a Napló gyermekeimnek — a hazai elismerésen túl — Cannesban is magas elismerést kapott és mind itthon, mind szerte a nagyvilágban méltán arat sikert, mert ilyen emberien, ilyen megközelítéssel még nem szölkáltak erről a nehéz témáról; a másik, a Te, rongyos élet! pedig azt mutatta meg, hogy egy elmúlt korszakról, annak hibáit is felvállalva tudunk már vidáman, felszabadultan is szólni. Egyébként ez utóbbi bemutatása után az első négy hónapban már félmillió nézőt vonzott be a mozikba.

A napjaink életével foglalkozó kilenc film témái között megtalálható a magára maradt, kicsit hóbortos öregek problémája (A csoda vége), az írói állomvilág

(Hanyatt-homlok), a magányos értelmiségi nő szerelmi kiszolgáltatottsága (Szerepek), a vidéki kisvárosi vezetők elvtelen összefonódottsága és az abból fakadó többszörös tragédia (Gyertek el a névnapomra), a művészi ambíció győzelmeskedése az ésszerűség felett (Eszkimó asszony jázik), a tulajdonképpen kiegyensúlyozottan élő baráti családok játékos kísérlete a házasságtöréssel (Házasság szabadnappal), a meg nem értett költők filozófiája, környezetük élete, változásai (Átváltozás), az amerikalakkal koprodukcióban készülő film szülte nem magyar bonyodalmak (?) (Játszani kell), s akadt még egy 1957-ben gyártott, de csak most bemutatott film is, egy miniszterelnök vélt borellenőre esetéről egy mostani — az 1957-es! — magyar kisvárosban (A nagygyűlési eset). Mai téma még a már említett show-film, az Omega együttesről. Ezek a témák jellemzik-e leginkább napjaink magyar valóságát, legalábbis vitatható.

Leszűkült a magyar filmek tematikája, a napjaink életére jellemző vonulatokból keveset vesz észre, s nem gazdagodik ez a paletta érdemben akkor sem, ha a múltban játszódó filmek mára vonatkoztatható tanulságait próbáljuk a történelemből kiszűrni, kikövetkeztetni. Ezek közül kétségtelenül a legsikeresebb az István, a király című rock-opera — bemutatása után nem egészen három hónap alatt több mint egymillió néző látta és azóta még legalább annyi —, ennek zenei értékeit senki sem vitatta, mondandójának fogadtatása már nem volt ennyire egységes. A legkevésbé sikerült filmjeink közül három ebbe a múltbeli kategóriába tartozik: a Mária- nap, a Klapka-légió, vagy a legutóbb bemutatott Eszmélés sajnos egyértelműen bukás, ami különösen a legutóbbi sajnálatos, mert az legalább valami értékes gondolat közlésére vállalkozott, noha megvalósítani nem tudta elgondolását. A múltban játszódott a felújított, 1943-as A beszéző kőntös, aminek semmi jelentősége sem volt. Érték viszont az óriás, amely egy meglehetősen mostohán kezelt korszak, közvetlenül a felszabadulást követő évekről adott igen érzékletes képet egy fiatal szerelmespár rövid boldog együttélésének hátterében. A húszas éveket érdekesen, de a mához keveset szólóan idézte meg a Felhőjárték.

Az időhöz kevéssé kötött filmek között található a meglehetősen bizarr ötlet alapján született Anyagi üdvözlés, Madách Az ember tragédiájának gyermekekkel történt eljátsztatása, illetve a drámai költemény néhány képeinek átfogalmazása, amely meglehetősen nagy vihart kavart, s ide sorolandó Federico García Lorca drámájának, a Yermának szép, de

nem sokkal több filmreültetése. Ide tartozik még a gyermekeknek szánt, túlsúlyosított Boszorkányszombat című, elég hamar eltűnt mese-film, a nem tudni, kinek készített Hófehér című rajzjátékfilm és a Toldi-trilógia nyomán készített, nagyon nehezen elfogadható Daliás idők című animációs festményfilm.

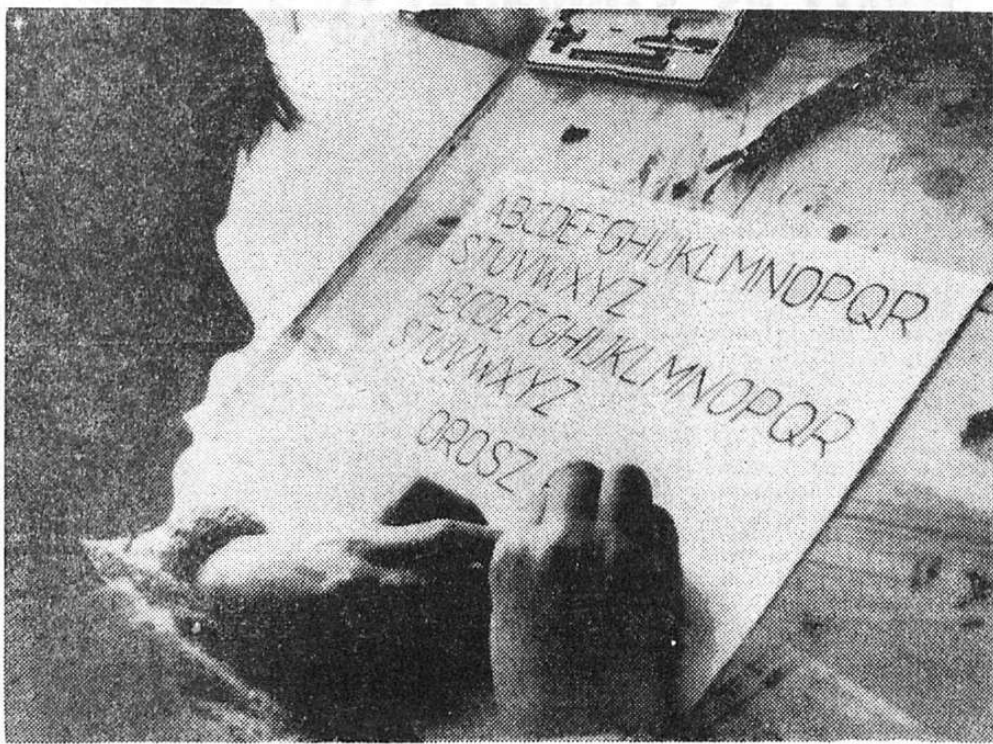
Fentebb arról volt szó, hogy februárban még valami bizalom született, ami később szétfoszott. A filmek sorrendje támasztja alá ezt a bizalmvesztést: még a játékfilmszemle után a Te, rongyos élet!, a Felhőjárték, Az óriás, a Napló gyermekeimnek, a Gyertek el a névnapomra, az István, a király sorjázta, amelyek — egy-kük-másikuk fogyatékoságaival is — figyelmet érdemlő sorozatot alkottak, a nyári időszakra eljött a nagy megbicsaklás, s szinte ijesztő filmek is követték egymást. Továbbra is hiányzott a vigjáték, a jó, tartalmas szórakoztatás, kevés volt a derű. A szeccjelvények túltengése okkal-oktalanul a képsorokban nem pótolhatja a derűs közönségvonzást.

A hét dokumentumfilm közül hat mai magyar téma, köztük olyan életbevágó gond feldolgozása, mint A mi iskolánk, vagy a kistermelői, kisvállalkozói gondokat körüljáró Földi paradicsom.

Nem túl ragyogó a magyar film 1984-es gyorsmérlege. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy a jobb, értékesebb magyar filmek is mennyire hátrányban vannak részben a közönség jelenlét hiányának rossz beidéződése, részben forgalmazási szokások miatt, úgy 1984-et semmiképpen sem sorolhatjuk a magyar filmművészet emlékeztetősebb sikerű esztendői közé, noha voltak kiemelkedően értékes alkotások is. (Érdemes lenne egyszer a filmszemlén a magyar filmművészetet nem önállóan, hanem a nagyon végyes mozi- és filmkínálatban elszórtan jelentkező műveket teremtő alkotóműhelyként vizsgálni!) Végső soron nem szükségtelen talán itt is utalni az MSZMP Központi Bizottsága által közzétett kongresszusi irányelvekre, abból is arra, hogy „nem kielégítő művészetünkben szocialista valóságunk, a mai társadalmi folyamatok ábrázolása és megjelenítése. Az alkotómunkában helyenként eszmélet zavar, elbizonytalanodás, olykor társadalmunk realitásaitól való elszakadást észlelhetünk... Jobban kell támogatni a szocialista eszmiségű, izlésformáló művészeti alkotásokat.” És ettől elválaszthatatlanul emlékezni kell az októberi művészetpolitikai állásfoglalásra is, amely — többek között — a szórakoztatás színvonalának emelését teszi szükségessé. E két pártdokumentum tükrében még élesebben látható a magyar film 1984-es évének mérlegvonalai.

Benedek Miklós

Figyelem...

... majd elsősorban akkor kellene — amikor az osztályteremben a tanítási időt újra jelzik (szünidő után) a csengők. Most még szünidő van. A boldogságos, iskolakapun kívüli, szépséges idő után ismét újra kezdődik a koncentráció: mondjuk egy rajzórán...

Téli tárlat

Az 1984-es esztendő akkor is jelentős dátum marad a miskolci Téli tárlatok történetében, ha meglehetősen végyes érzelmeket, kétkedéseket vált ki az az anyag, amely az idei bemutatón került a nagyközönség elé a Miskolci Galéria kiállítótermében. A képzőművészeti élet kiállítási gyakorlata jelentős változásokon ment át az elmúlt években, évtizedben, így a nyitás, a művészet alkotóbefogadó képességét egészéről kapjunk képet, ami annál is fontosabb, mert csak a jelen differenciális státusz szerint. Ez az egységben-látás lehetőség akkor is nagy dolog, ha az amatőrök jelentkezése nem hozott igazán átütő sikert, s meglehetősen nagy kvalitásbeli különbségek is mutatkoznak a kiállítók munkái között. Az állandósuló lehetőség sarkallhat nagyobb teljesítményre, s nyilvánvalóan a mérce megemelésére is!

Ötvenhárom alkotó másfél száz alkotás — ez az idei tárlat számszerű mérlege. Műfaji megoszlásban a grafika- és a festményanyag a legerősebb, számszerűségben (de csak abban!) a textil a legkisebb. Középponttá válhat a szobrok, plasztikák, érmék. A műfaj szerinti ilyen megosztás természetesen Miskolcon, a grafikai hagyományok mindig is így billentek az egyensúlyt. Ez azonban csak a számszerű megosztás, mert az idei Téli tárlat anyagából egyértelműen a textilanyag ugrik ki, Nagy Gy. Margit munkáinak köszönhetően. Kétségtelen, hogy három faliképe nemcsak a mesterséges tudás ékes bizonyítéka, de sikerült velük olyan egységes művészi látásmódot és alkotásmódot is produkálni, amelyet már nagyon régen vártunk tőle. Technikai bravúr is — legalábbis a szakértők szerint —, amit csilán, esztétikailag rendkívül határos formában. Méltán nyerte el az idei tárlat nagydíjat — ebben egységes a szakmai és a közvélemény is. Ez utóbbinak az értékét növeli, hogy mindössze másodmagával állított ki textilt, a Téli tárlat egésze más irányokat vett.

Ezek az irányok egyébként igen sokrétűek, sokféle ágazók. Mint ahogyan a területen dolgozó alkotók művészi látásmódja is igen különböző. Realista, figuratív,

természetelvű munkák éppúgy helyet kaptak, mint az elvontabb, analitikus, kísérletező művek, vagy a groteszkbe hajló neo-primitív alkotások, gondolunk ez utóbbiaknál Földi Péter munkáira. Nemcsak művészi megközelítésben fedezhető fel e sokszínűség, de a témaválasztásban is. A filozofikus tartalom eppúgy fel-lelhető, mint a természeti látvány közvetítése, így nyílt (ebben kétségtelenül Csabai Kálmán jutott a legmagasabb tőkére), de a történelmi szembesítés, a múltidézés is jelen van (Kalló László festményein például), no és természetesen leginkább a mai ember érzése és gondolatvilága. Az emlékezés és a felelősség nemcsak történelmi, emberi léptékben is jelen van e kiállításon, legalábbis az olyan reveláció-erű művekben, mint mindenféleképpen, amilyen Feledy Gyula három alkotása, az Elhagyott ház, a Mednyánszky emlékeztető és a Tisztelet Francis Chichesternek. Itt említendő Barcsi Pál munkái közül az Eltávozott barátok emléke című festmény, s más vonatkozásban, de hasonló sebektől szaggat fel Pető János két akvarellje, Föld címmel.

A kiállító művészek közül Eszik Alajos, Mazsaroff Miklós festményei, Varga Miklós, Szanyi Péter szobrai maradnak meg leginkább emlékeztetőnkben, valamint Sere János és Kunt Ernő munkái. A Téli tárlaton szereplő amatőr alkotók közül leginkább Borsos István szobrai, Tóthné Sándor Zsuzsa tustajai és papírműségei tetsztek. A tetszés persze szubjektív — mások más alkotások képét őrzik magukban. Így a felsorolás szükségszerűen hiányos.

Egy hónapon át láthatták az érdeklődők az idei Téli tárlat anyagát — viszonylag látogatott volt a kiállítás, melynek tetszésindexe megoszlott. A magaslatlást a sommás elvetésig minden előfordult. De nem ezért kell a legközelebbi alkalommal magasabbra állítani a mércét az elfogadásnál, hanem azért, mert úgy tűnik: az észak-magyarországi régió képzőművészeti élete színvonalasabb, teljesebb, mint ez a mostani, e kiállításon megmutatkozó kép. Legalábbis hiszünk benne.

Csutorás Annamária

Köszönjük, viszont!

Öszintén szólva zavarba ejtő az az udvariasság, amellyel Nemes Zoltán olvasó, (Miskolc, Kondor Béla u. 11.) viseltetik szerkesztőségünk irányába. Hiszen ünnep idején, mikor az ember fia képeslapot képeslapra vásárol, bár jó előre listát készített mindazokról, akit ilyenajánt jókívánságaival illet meg, tisztelni, emlékeze-

tének széles láthatóán minduntalan újabb és újabb nevek kezdenek fölűlnedezni. Nevezetesen egy-két névvel mindig több, mint ahány lapot éppen vásárolt, ám az ellen nem lehet tenni semmit, hiába vesz még ötöt, ott-hon ügyis kiderül, hirté lett volna szükség, de ha hetet vásárol, akkor kilencre, és így tovább.

Lényeg, hogy a lap, hozzávaló béléggel együtt, min-

dig kevés, hát nincs mit tenni, mint újra meg újra beállni a mind hosszabb sorokba valamelyik postán, hogy másnap mindent kezd-hessünk előlrol.

Úgy látszik, Nemes Zoltán listáján a szerkesztőség is szerepel, időben be is dobta a lapot, reméljük, miattunk nem maradt rokon, barát, ismerős jókívánság nélkül. A posta is rendben elvégezte feladatát, nincs más hátra, mint nyugtázni a ritka olvasói jókívánságot. Köszönjük, viszont kívánjuk!